

ՓՈԽԱՆԻ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԻ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԽՈՀԵՄԱԶԱՐԴ

Դարձեալ կսկիծը կը լեցնէ միւր սրտերը, ի դէմ մահուան սիրելիի մը, Աստուծոյ և աղբիւն պատուական պաշտօնէի մը, որ կ'իյնայ այսպէս յանկարծ, սուգի մէջ թաթխելով Հայ եկեղեցին, Երուսաղէմի Միաբանութիւնը՝ որուն շնորհալիւր անդամն ու եղբայրն էր, Յիւնասահայ զաղութը՝ որուն երեսուն տարիներու հովիւն ու առաջնորդը եղաւ: Զափ չունի նաև մեր վիշաքը, երբ զրպարոցական կենսակցութեամբ, հոգեորական կարգակցութեամբ և մանաւանդ աւելի քան կէս դարու սրտի և մտքի կցորդութեամբ միասին ապրած հոգիէ մը այսքան աղիտաւոր կերպով բաժնուած, փրթած կը զգամ ինքզինքս: Գրիչը կը սահի մատներէս, այնքան խոր է այս դառնալէս մահը իր շանթահարիչ սաստկութեամբ, պիտի ուզէի ըսել խորխորումի հաւասար անազորոյն կարծրութեամբ, եթէ չերկնչէի վրդովելու իր հոգին՝ որ այնքան թրծուն էր քրիստոնէական համակերպութեամբ:

Իր նկարագրի ամենէն ցայտուն արժանիքներէն մին պիտի մնայ իր խոհեմութիւնը: Կետեաբար թող խորթ չհնչէ խոհեմազարդ վերադիրը, որ հակակշիռը կազմեց իր եկեղեցականի նկարագրին և գործունէութեան: Ճշմարիտ եկեղեցականն ու առաջնորդը այն ատեն արդար է իր անձին և գործին նկատմամբ, երբ կրնայ զգաստութեան սանձով չափաւոր ուղղութեան մէջ պահել իր հոգեկան և մտաւոր կարողութիւններն ու ձգտումները, ներքին և արտաքին բերումները, որոնք ֆառաշար կրնան ըլլալ իրենց ապերստան և անուղղայ սաստկութեան մէջ: Մէկը որ իր յարաբերութիւններու ընթացքին չի կորսնցներ իրաւունքին կշիռը, թոյլ չի տար որ համակրանքի և հակակրանքի նկատումներ, այոխնքն անձնական զգացողութեան վիճակներ ազդեն իր դատումին վրայ:

Անպատուակ անկեղծութիւնը, որ երբեմն կարծես անտեսել կու տար պատշաճութեան կանոնները և վերաբերմունքի քիչ մը խիստ թուող արտայայտութիւնները, քաղցրութիւն պարունակող պտուղի կճեպին կարծրութիւնն էին իր վրայ, հետևանք՝ նախանձախնդիր հոգիի մը: Ողջամիտ էր, բառին որակային իմաստով: Ուղիւ, ոչ երկերես, սիրտն էր կեղծոնը իր մտածումներուն և սիրտը դիւրին չէր կրնար ստել: Հակառակ այս իրողութեան, սատասմելու չափ երկար կշռել զիտէր պարագաները, զանոնք դիմագրաւելէ առաջ:

Մեր օրերուն, երբ ամէն ինչ քօղածածուկ, լարծուն և հեշտ ուղիներէ ընթանալու կը հակամիտի, երբ անկեղծութիւնը միաժամ չըսելու համար անմիտ կը նկատուի յաճախ, անձնական շահեր միայն հետապնդել ուզող այս աշխարհի որդիներէն: Երբ վերջապէս զապաւարները այնքան դիւրաւ կը խաչուին և սրբութիւնները կը վաճառուին ամենուրեք, անկեղծութիւնը ոչ միայն յատկանշական՝ այլ և հազուադէպ իրականութիւնը կը դառնայ կեանքին, կազմելով թանկագին առաքինութիւնը քրիստոնեայ մարդուն:

Ուղարացեալ Սերովդէ Սրբազանը մին էր այդ անկեղծ և բարի հոգիներէն, ուր կեանքին ժանգը իր աւերը չէր գործած իր ներսը: Անկեղծ էր իր ներքին կեանքին մէջ, նաև ընկերային շրջանակէն ներս: Անկեղծ՝ մանաւանդ իր հանրային կեանքի ընթացքին: Բոլոր անոնք որոնք իր հետ ըլլալու և գործելու առիթը ունեցած են, զգացած են իր մէջ նկարագրի այդ գիծը, որ շեշտուած դիմագծի մը հանգամանքը կու տար իր արտայայտութիւններուն: Բոլոր անոնք որոնք էականն ու անհրաժեշտը երկրորդականէն տարբորշելու զգայարանը ունէին, առանց չփոթելու սղին տառին և ձևը խորքին հետ, կը սիրէին զինքը, իր մէջ ընդունելով թերևս նուազ արուեստագործուած՝ բայց ուղիղ մարդը, անկեղծ եկեղեցականը:

Իր անկեղծութիւնը ստացիկ չէր, յանձնարարուած պարագի մը սիրոյն, արտայայտելով այսկերպ մեծագոյն կեղծիքը յանուն անկեղծութեան: Իր անկեղծութիւնը ընդակից էր և վարակիչ, խայթող բայց բուժիչ: Կը հաւատար թէ թունաւոր վէրքերը կապելով միայն չեն բուժուիր և թէ անհրաժեշտ է զանոնք խարել յաճախ շամփուրով, վասնզի ճշմարտութիւնը խօթամիտները կը վիրաւորէ միայն: Այս տեսակէտէն ան կը զատուէր մեր եկեղեցական այն գործիչներէն և քարոզիչներէն, որոնք հանրութեան զայթուսնեցուն և պարտազանցութեանց կը նային նուազ բժախնդրութեամբ: Այս վերապահումը, որ խոհեմութիւն կը յորջորջուի, որդիւնք է զգացումի և մտածումի երաշտութեան, բայց մանաւանդ հոգիի երկչոտութեան: Անկեղծութիւնը սուրն է քրիստոնեայի հոգիին: Ով որ անկեղծ և քաջ չէ, չի կրնար քրիստոնեայ նկատուիլ:

Կը հաւատար թէ Հայ Եկեղեցւոյ կապը իր ժողովուրդին հետ սրտառուչ իրականութիւն մըն է, որ իր պատմական, ցեղային և հոգեկան խորունկ պատճառները ունի և մեզ հայ պահելու կենսական ազդակներէն մին՝ իրերու այժմու դրութեան մէջ: Պէտք է յարգել և զօրացնել զայն, և նուիրուիլ մանաւանդ անոր վերակենցաղման և պայծառութեան: Մեր գերերջանիկ պապերուն համար դարեր պէտք եղան, արցունքի և արիւնի, սիրոյ և զոհողութեան դարեր, բռնելու և գտելու համար մեր էութեան մաքուր ոսկին, հայ ժողովուրդի բնութիւնը, խիղճը, Հայ Եկեղեցին, հայ կերպը Աստուծոյ մօտենալու: Առանց Հայ Եկեղեցւոյ ջերմ զգայութեան՝ մենք հազիւ թէ Հայ ենք:

Տխուր է մտածել որ այսօր մեր գոյութեան միակ կռուանը, մեր միութեան գերագոյն կապը, մեր անցեալը, ներկան և ապագան իր ոսկի ծիրին մէջ առնող կարելիութիւնը, Հայ Եկեղեցին, վերածուած է բաժանման ազդակի, մեր հոգիները անգութ և յիմարաշարժ դանակով մը իրարմէ բաժնող: Ասիկա օրուան քաղաքականութեան սխալ կերպով ծառայելու ձգտումն է: Անշուշտ կարելի չէ մեկուսացած մնալ ժամանակի և միջավայրի ազդեցութիւններէն: Միւս կողմէն սակայն, ժամանակին տրուելիք տուրքը պէտք չէ այնքան շատ ըլլայ, շեղեցնելու չափ հոգևոր այս Տնտեսութիւնը իր գերէն:

Նրկար տարիներու, մշտադաւար ապրումներու գործակցութիւնը և անխաթար բարեկամութեան յիշատակները կը խուժեն այս պահուս մաքիւ մէջ, իրենց տխուր և քաղցր մրմունջներովը: Իրարու հետ մեր տարիները սկսած են Արարատեան որբանոցէն, մեր կեանքի զրեթէ սեմին՝ 1921ին, Նահր էլ-Օմարի

ՀԱՆԳՈՒՅԵԱԼ Տ. ՍԵՐՈՎԸԼԻ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կաթ. Պատուիրակ Երոզայի Թեմին եւ Առաջնորդ Փարիզի
(1908 - 1984)

աւազներուն վրայ, որ չէկ խանձարուրը կղաւ մեր որբութեան և քաւարանը՝ իրենց բոյնէն հեռու ինչպէս հարկւրաւոր ձաղուկներուն: Աւազներէն առինք թոյլ աղուամազ և բեկ փետուր, մեր հայրենի գետի ափին՝ դնելու համար մեր անհայր մարմինը մութ անուշի, թուրքի եսթաղանէն մազապուրծ: Հոն, այդ ամայութեան մէջ ինկան անձայն մեր երազներն ու աննշեղը, սինչ մեր հոգիներուն մէջ կը գողային ձայներ, եկած բերնէն յաւէտ զոցուած մեր ծնունդներուն: Անցեալի հայելիին մէջէն մեր ոչքերուն կ'երևար աշխարհ մը, իր հորիզոնող լեռներով՝ հպած երկնքին, և դէմքեր անոյշ՝ փաթթուած մշուշի քօղին: Յետոյ մեր պատանութիւնը, համակ տենչ ու կրակ, բազմատերև ծառերու պէս լոյսին, ազազային լարուած: Հայրենիքէն հեռու, զուրկ՝ ծնողական սէրէն և հովանիէն, մեծցանք, առանց ունենալու ոստայնը մեր հարազատներու հոգիին: Որբանալ... բառը իր լայնքովն ու երկայնքովը դիւրին չէ ըմբռնել: Վիճակներ կան, որոնք կ'ըսուին առանց ընդգրկուելու: որբութիւնը մին է անանցմէ:

Յետոյ աշակերտ ժառ. Վարժարանի և Ընծայարանի, որ այն օրերուն, շնորհիւ ժամանակի նպաստաւոր պայմաններուն և Գուրեան և Գուշակեան Պատրիարքներու հաջքին ու կորովին, զեղեցիկ և արդիւնաւիք շրջան մը պիտի բոլորէր, մեր ժողովուրդի ուշադրութեան և զուրգութեանքին առարկայ: Այդ բախտորոշ օրերուն, կանաչ, առօրէ և բոլորապինդ երիտասարդներ, առանց երկմտելու պիտի ճշդէինք մեր կեանքին յարացոյցը, անվարան ընդունելով մեր Եկեղեցիին ու ժողովուրդին ծառայելու հրաւերը: Ա. Ելին՝ մոռցած մեր պատկ մարդը և անոր կապուած հանգամանքները, կեցած մեր ժողովուրդի ծով կարիքներուն դիմաց՝ պիտի ընէինք մեր նուիրումի կարմիր ուխտը, գինուորազրման այն անխաբ զգացումով՝ որ ճշմարիտ հայու պարագ սըն Հր որ կը կատարէինք, լուսաւորելու, ոգևորելու և ապրեցնելու մութի, մորմոքի և կորուստեան մատնուած հաւաքականութիւն մը, որ տակաւ կը զգար թէ իր գոյութեան գառիթափին վրայ կը գտնուէր և լոյսին զաւու շարժումներ կը փորձէր:

Գուրեան Սրբազան Հայ Երուսաղէմի Պատրիարքութիւնը ստանձնած էր կատարելու համար Շատուրը վրէժխնդրութեան մը զորժը: Այդ նուիրական վրէժխնդրութիւնը ուրիշ բան չէր, բայց եթէ լեցնել տեղը Արմաշի իր մտքի գաւազներուն, որոնք իբրև մեր օրերու Ղ. Կոնդին, ինկան մեր դասի արիւնոտ ճամբուն վրայ: Ըստ իրեն, Հայ Երուսաղէմը լաւագոյնս ծառայած կ'ըլլար մեր ժողովուրդին և Եկեղեցիին, եթէ կարենար կրթական բեղուն կեանք մը և բնագական որոշ բարձրութեամբ մակարդակ մը ստեղծել: Յիւրաւի, Սիոնի բարձունքին վրայ կարելի չէր կանգնել աւելի աստուածահաճոյ գործ մը՝ քան ինչ որ հիմնարկեց Ս. Աթոռոյ կրթասէր և ուսումնապետը պետը: Յետոյ, հոգևոր կեանքի նուիրականութիւնը, զոր կու տար սրտերուն ոչ միայն տնօրինական Ս. Տեղեաց խորհուրդը, այլ նաև Վանքին բազմադարեան և ազգային սրբութեանց զգացումը, այս ամէնը կը պատրաստէին արդէն ինքնին արգաւանդ դաշտ մը եկեղեցական դաստիարակութեան գործին համար:

Գիտէինք թէ ժամանակէ մը ի վեր Ֆիզիքական ընդհանուր սկսարութիւն մը, սրտի և չլային դրութեան հետ կապուած, երբեմն պատկ թազնապներ կը

պատճառելին իրեն, սակայն չէինք ուզեր մտածել թէ այսքան շուտ պիտի բաժնուրէր մեզմէ: Իր մահով կարեւոր դէպք մը և արժէքաւոր ոյժ մը կը պակսի Հայ Եկեղեցւոյ կեանքէն, որ տակաւ կը պարպուի արդէն իր սպարադազեղ կադէնթներէն, տեղ տալու համար ճիշդ թեղօշներու: Համակ շնորհ ու բարութիւն էր իր բարքին, իր զգացումներուն, իր ընկերական յարաբերութիւններուն մէջ: Հեզ և խաղաղ էր բնաւորութեամբ, սակայն ընդգեցնող երևոյթներու առջև սուրբ սրտմտութեամբ պայքարու պատրաստ: Իբրև եկեղեցական, իր գործունէութեան մէջ պարագաները կշռել գիտէր, նպատակը միջոցներուն չզոհելու ուղիմտութեամբ: Իր անձը զեպուն էր օծութեամբ և հանդարտ լոյս մը կը հոսէր կարծես իրմէ: Այդ լոյսը չէր շլացներ, այլ յարաճուն քաղցրութեամբ կը համակէր շուրջիները:

Հանգուցեալը սակայն իր սրտին մէջ ունէր պարտաւ մը, զոր ոչինչ կրնար լեցնել: Տխրանուշ մարդ մըն էր, եթէ կարելի է այդպէս ըսել, ոչ անշուշտ այն տխրութիւններէն, որոնք յաճախ արտաքին են և ազդակող, այլ սրտի տախկարպէն՝ զոր ոչինչ կրնայ լեցնել: Այդ տխրութիւնը կը բխէր գուցէ մանկութեան մը վճիռ երջանկութեան պակասէն կամ հոգեկան խառնուածքէ մը: Կեանքը իր առօրեայով տաք հրապոյր մը չունէր իրեն համար, հակառակ իր ասպարէզի մէջ ունեցած զոհունակութեան: Այդ պակասը կը լեցուէր յաճախ այն քաղցր հակումով, զոր ունէր միշտ ուրիշներու կարիքներու նկատմամբ:

Վերջին երկու ամիսներուն, իր օրնոյի արկածէն յետոյ, սեռն հանդարտութեամբ մը կը նայէր կեանքին, խաղաղութեամբ մը՝ զոր կ'ողջունէ ռազմիկը իր գէնքը կռուադաշտի վերջին եզրին վրայ դրած ատեն: Կարծես կը զգար թէ հասած էր ժամը՝ ուր պիտի կրնար ինքն ալ ըսել առաքեալին հետ. «Ժամա՛նակ դարձի իմոյ հասեալ է, զբարեւոք պատերազմի պատերազմեցայ, զընթացան կատարեցի, զհաւատան պահեցի»: Մաքուր ըմբռնումներով սերտուած գիտակցութեան մը լոյսին մէջ բոլորած էր իր ասպարէզին շրջանը, ուրարին ժապաւէնը իր ուսին ընդունած վայրկեանէն սկսեալ:

Մահուան անակնկալը և կեանքի կարճութիւնը տառապեցուցած է սեբուսդներ: Մահը նկատուած է մութ ուրուականը կեանքի խնձոյքին, ամպը՝ արեւոտ երկնքին վրայ, տխուր շեշտը ուրախութեան երգին: Ապրելու տենչը, մահէն սոսկումը ամենէն արդար բնագոյն է հոգիին: Ինչպէս ծաղիկը կը դառնայ արեւին՝ այնպէս ալ ամէն մարդ կ'ըզձայ կեանքին, բայց ասիկա հասարակ կեանքն է՝ որ կը ծնի օր մը՝ ուրիշ օր մը մեռնելու համար: Ճշմարիտ, զերտգանց կեանքը այն է, որուն մէջ Աստուծոյ, իր եկեղեցիին և ժողովուրդին ծառայելու կրակը կայ: Այդ ոգին էր որ աւելի քան կէս դար զօտեպնդեց զինքը և տարաւ հանգրուանէ հանգրուան իր ասպարէզին, մինչև որ օր մը, չարաշուք օրը, վար դրաւ յանկարծ անոր բեռը, ծառայելէ վերջ մարմն ու բարի նպատակներու արդիւնաստեղծման: Հետեաբար, կեանքի հասկացողութիւնը երկու երես ունի, կենդանական և աստուածային: Եթէ կենդանական հայեցակէտէն նայինք կեանքին, ան իր կարճութեան մէջն իսկ բաւարար է և նոյնիսկ ձանձրացուցիչ: Սակայն եթէ անոր նայինք աստուածային հայեցակէտէն՝ կարճ է ան, որովհետև յաւիտեանականութեան կը նայի:

Ըսուած է թէ իւրաքանչիւր մարդու մօհը երկու փոս կը բանայ այս աշխարհի վրայ, մէկը որ իր մարմնի մեծութիւնը ունի եւ կ'առնէ զայն իր մէջ եւ կը զոցուի, իսկ միւսը՝ որ իր ապրած միջավայրին եւ սիրահելու մէջ կը փութուի եւ կ'ըլլայ այնքան մեծ եւ խոր՝ որքան սիրելի եւ պիտանի եղած է իր կեանքը, եւ բաց կը մնայ երկար ժամանակ։ Սիրովը Սրբազանը իր մահով այդ լայն փոսն է որ կը բանայ մարդոց հոգիներուն մէջ, որունը երկար ատեն պիտի սզան իր կորուստը։

Մահը մեծագոյն արժեքափն է կեանքին, որ կու գայ յաճախ քօղազերծելու ոսկեթել պատմութեանը կամ մեղադրանքներու ցեցակեր մաշկեակը մարդերէն։ Իր դազաղին շուրջ խռնուող բազմութեան լացն ու տրամոխիւնը պեռնախօս արտայայտութիւններ էին արտառուշ արժանիքի մը՝ որ այսպէս կը բաժնուէր մեզմէ։ Դիւրին չէ անշուշտ կազմել արժէքներու համեմատական կշիռը։ Որովհետեւ անոնք որ իր խիշախեն իրենց անձին ի հաշիւ, իրենց անձը կ'արժեն լոկ, անոնք որ կը հետամտին դիզելու նիւթական բարիքներ՝ անոնք աշխարհը կը շահին միայն։ Իսկ անոնք որ կը ձգտին իրենցմէ անդին, հանրային եւ արբազան իրազործումներու, մարդոց բերելու ափ մը բարիք, կտոր մը լոյս՝ անոնց կիզիչ պատուքը ամօքելու համար՝ մեծագոյններէն են մարդոց որդիներուն։

Ճակատագրուած մեծութիւններու առասպելին դժուար է հաւատալ, որովհետեւ ամէն բան այս կեանքին մէջ յարաբերական է։ Սակայն կարելի չէ չհաւատալ ճիշդին, աշխատանքին, ձգտումին, ինքզինքը արժեքներու խռնալին, երբ հոգին եւ միտքը որդեգրուած ծրագրի մը համաձայն կը տանին կեանքի պայքարը։ Այդ տեսակէտով Սերովը Սրբազանը հերոս մը եղած է։ Անշուշտ հասկացողութեան խոշոր տարբերութիւն մը կայ արմէի եւ արմնի միացումին միջեւ։ Առաջինը վիճակ մըն է՝ զոր կրնայ ունենալ մէկը իր կամքէն յոյն իսկ անկախաբար, իսկ երկրորդը՝ առաւելութիւն մը, աւելի ճիշդ՝ առաքելութիւն մը, որուն կարելի է տիրանալ կամքով եւ գիտակցութեամբ միայն։ Ծնիլ արքայորդի՝ արժէք մըն է անշուշտ, բայց այդչափ միայն։ անոր բուն արժանիքը մարդ կ'ունենայ այն ատեն, երբ կրնայ վայելցնել զայն իր անձին վրայ, փոխելով արժէքը արժանիքի։ Կարենալ իր մարմնի կաւին մէջ նշմարել Հոգիէն հրահալուած աստուածային բուրայի ոսկին, արթնցնել իր բնութեան մէջ նիրհոց ազնուական բնազդներ, անկէ հանելու համար միջոցներ, զօրութիւններ, հնարաւորութիւններ, մէկ խօսքով՝ զործադրելու Աստուծոյ կամքը երկրի վրայ։

Կը հաւատամ, սիրելի Սրբազան, որ երբ կը զօցէիր նայուածքդ կեանքի աստուերներուն, զգացիր թէ հովէն քշուած խեղճ մը չես եղած, եւ կրնաս ճակատաբաց կենալ Յաւիտենականին առջեւ, որովհետեւ քու կեանքդ Անոր քեզի շնորհած քանքարներուն շահաւորումը եղաւ երկրի վրայ։

Եւ այժմ, մարմնովդ միայն հեռու մեզմէ, կեցած ժամանակին ետեւ, սրբուած ու պարզուած հոգիով կը նայիս մեզի։ Մենք չենք հաւատար թէ արժանիքը, սէրը, բարեկամութիւնը կրնան մեռնիլ, Դազաղը նաւ մըն է միայն, որ կը տանի նիւթական մարմինը լոկ։ Այդ խորունկ զգացումով՝ Սուրբ Հոգիի միջնորդութիւնը բոլորիս, քու մահովդ վերաւորուած։ Հանգիստ յղնատանջ ոսկորներուդ։

ՄՏԵՐՄԻԿ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՅԵՏ ՄԱՀՈՒ

ՍԻՐԵԼԻ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

(Իր մահուան ֆառասուցիքն առթիւ)

Հեռախոսին զանգը հնչեց այդ գիշեր
ստվորականին պէս: Խօսողը անսովոր
հեծկուտանքով ու անկապ վանկերով այս
քանի մը բառերը փոփոաց ականջիս.
«Մեր ... Առաջ ... նորդ ... Սըր ...
բազա ... նը ... օրերը քեզի ...»: Կար-
ծեա լախտի հարուած մը իջու գլխուս:
Փանի մը վայրկեանէն, սնարիդ մօտն էի
արդէն: Անկողնիդ մէջ պառկած էիր,
Դէմքդ քողարկուած էր կարծեա սուրբի
մը երկկողմութեամբ: Անշնչացած մար-
մինդ անգամ ախուր վեհութիւն մը կը
պարառադէր սենեակիդ տիրապետող մըթ-
նալորտին: Շրթունքներդ ինքնաբերաբար
ինկան տակաւին չառուած հակաիդ վրայ:
Ակնթարթի մը արագութեամբ կեանքիդ
պատմութիւնը, շարժանկարի կամուսնի
մը պէս, անցաւ աչքերուս առջեւ ...:

Անակնկալ մահդ, սիրելի Սրբազան,
անդարմանելի կորուստ մը եղաւ բոլորիս
համար, և եթէ մեր սրտերն այսօր լեց-
ուած են սուգովդ, անոր համար է, որ
ամէնքս ալ կը զգանք անդոհական այն
պարապը, զոր բացիր քու մահովդ մեր
այրիացեալ հագիներուն մէջ:

* *

1908ը եղաւ ծնունդդ աւետող երջա-
նիկ տարին, վառնայ լճին գեղամիծող ա-
փերուն փռուած Միստան աւանին մէջ:
1915ը եղաւ այն չարաշուք տարին, որ
մեր ժողովուրդին զարհուրելի նշանը
առաջանգեց ու պատկերասփռեց՝ ճշդա-
քակիրթն նկատուած ազգերուն կամովին

խուլացած ականջներուն և կուրացած
աչքերուն:

Հազիւ եօթնամեայ մանուկ, այդ ա-
հաւոր օրերուն՝ դեռ անգիտակ դառն ի-
րականութեան, նորածիլ ու դալար ճիւղի
մը հանգոյն անջատուեցար ընտանեկան
բունիդ և խառնուելով տարաբախտ հայ-
րենակիցներուդ խուճապահար ամբոխին,
քշուեցար տարագրութեան արիւնոտ ու
ոսմայի ճամբաներուն վրայ, դէպի ան-
ծանօթ վայրեր:

Սակայն բախտը ժպտեցաւ քեզի ու
քեզ նման իրենց դժբախտ հակառակորդին
լքուած հայ մանուկներուն: Պատասպա-
ռուեցար ու կերակրուեցար որբանոցներու
մէջ, որոնք իբրեւ բարեօրիական հաստա-
տութիւններ, նախախնամական անուրա-
նալի դեր մը կատարեցին մեր հալածուած
ժողովուրդին ձեացորդները մէկտեղելու
և դանդաղ վերապրեցնելու գործին մէջ:
Ի վերջոյ, ապագայի դատար Յրուսողէմի
Ս. Յակոբեանց վանքին մէջ, ուր և որո-
շեցիր ընդգրկել Հայաստանեայց Եկեղե-
ցին ու հայ ժողովուրդին ծառայելու
ամենէն նուիրական ու վսեմ առարկէզը:

1931 Սեպտեմբերին եղաւ մեր առա-
ջին հանդիպումը: Այդ տարին կը խոր-
հիմ թէ առարկէզիդ ապագայ ծրագրի-
ներուն իրականացման անկիւնաքարն էր
քեզի համար: Առաջնորդուած այն առեւ-
ուան Ս. Յակոբի վարչական և կրթական
կեանքը ղեկավարող իշխանաւորներէն,
Եւրոպա զրկուեցար, հետեւելու աստուա-
ծաբանական և բնազանցական գիտու-
թիւններու:

Այսօրէնք որ կենաց և անմահութեան պարզաստուն ընդունի իր հաւա-
տարիւմ ծառայի հողին և դասաւորէ զայն ի դասս երանիւեաց:

«Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի»:

Ե.